VERSLAG VAN DE ALGEMENE KASSIER OVER AUGUSTUS 1917.

ONTVANGSTEN.

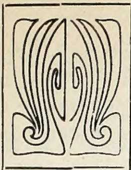
Saldo...			£930 11 10
Alg. Fonds. Bijdragen:			
Gem. Standerton	£1 5 0		
Gem. Johannesburg ...	9 17 0		
	£11 2 0		
Wetten:			
Gem. Krugersdorp	1 10 0		
Gem. Lijdenburg	0 4 0		
Ds. J. J. Kuhn	0 1 0		
	£1 15 0		
Vormen:			
Ds .J. J. Kuhn	0 6 0		
Gem. Ventersdorp	0 2 0		
	£0 8 0		
		13 5 0	
Wed. Fonds. Bijdragen:			
Gem. Venterskroon... ...	1 0 0		
Gem. Standerton	0 14 7		
Gem. Bechuanaland... ...	1 3 6		
Gem. Heilbron	0 9 2		
Gem. Memel...	2 7 4		
	£5 14 7		
Interest:			
Ds. H. P. Ennis...	3 12 0		
C. A. v. d. Plas	6 0 0		
	£9 12 0		
		15 6 7	
Theol. Kweekschool. Bijdragen:			
Gem. Krugersdorp	29 12 7		
Gem. Bechuanaland... ...	1 0 0		
Gem. Johannesburg... ...	14 3 0		
		44 15 7	
Hervormer:			
Intekening	25 13 0		
Advertenties...	11 0 0		
Bankkosten	0 1 0		
		36 14 0	
		£1,040 13 0	

UITGAVEN.

Alg. Fonds. Vormen:		
Drukkosten	£4 8 6	
Postzegels, enz....	0 13 0	
Bankkosten	0 3 3	
		£5 4 9
Wed. Fonds. Interest:		
Ds. S. Vermooten	0 10 0	
		0 10 0
Studiefonds. Studentenhulp:		
Komm. Stud. hulpfonds.	1 4 0	
		1 4 0
Theol. Kweekschool:		
Kassier	44 15 7	
		44 15 7
Hervormer:		
Administratie	3 17 3	
Bankkosten	0 1 0	
		3 18 3
Saldo		985 0 5
		£1,040 13 0

L. E. BRANDT,
Voorzitter Fin. Kom.

H. J. L. TH. ROORDA,
Alg. Kassier.

De Hervormer.

Officieel Orgaan van de Nederduitsch· Hervormde Kerk.

Onder Redaktie van de Predikanten van de Ned. Herv. Kerk.

Alle stukken en brieven de Redaktie betreffende te zenden aan

Ds. JAC. VAN BELKUM, Heidelberg.

ADVERTENTIEN.

Staande Advertentiën voor lange termijn op kontrakt.

Familieberichten **6d.** per regel.

Prijs per Jaargang **7s. 6d.** vooruitbetaalbaar.

Alle gelden voor Abonnementen en Advertentiën te zenden aan

de heer H. J. L. Th. ROORDA, P.K. Bus 444, Johannesburg.

Alle brieven voor de Administratie te zenden aan

de heer J. A. WORMSER, Bus 748, Pretoria.

No. 4. PRETORIA, 15 OCTOBER 1917. JAARGANG IX.

EERTIJDS DUISTERNIS—NU LICHT.

(Hervormings-preek.)

> Want gij waart eertijds duisternis, maar nu zijt gij kinderen des lichts: wandelt als kinderen des lichts.—Ephese 5:8.

Schriftlezing Ephese 5:8-16.

Zingen: Psalm 36:3. Gezang 156:1, 3. Gezang 96.

De apostel Paulus schrijft aan de gemeente in Ephese vooral over het Evangelie der verzoening Hfdst. 2:11-22, die de oorzaak is van de zaligheid uit genade (Hfdst. 12:1-10), en die als vrucht moet toonen, de eenheid des geloofs en den wandel met God in heiligmaking.

Hij beschrijft den geestelijk, zedelijken toestand van het Heidendom, waarin de Ephesiers leefden voor hunne bekeering als een van duisternis des verstands, van vervreemding van God, van een onzedelijken vuilen wandel. Dien toestand van onzedelijkheid ligt nu achter hen, en moet plaats maken voor een wandel in de liefde, in het licht en een toonen van de vrucht des Geestes, welke genoemd wordt in Hfdst. 5:9-10.

De schildering van het leven der Heidenen is, zooals wij weten ook uit hun eigen schrijvers, de overblijfselen hunner kunst, het getuigenis der tijdgenooten niet overdreven te noemen. Het is onreinheid, dat leven buiten God. De opwekking tot een heilig leven is niet alleen gepast, maar ook noodig, omdat een zondig bestaan niet in een oogenblik kan worden veranderd in een leven der gerechtigheid.

Kenmerk van dat leven der gerechtigheid is een leven dat openbaar is, dat gezien kan worden: van daar de tegenstelling: "gij waart eertijds duisternis, nu zijt gij licht": dat leven moet en kan evenals het licht gezien worden en dus zijn invloed uitoefenen. Daarom voegt de apostel er ook bij: Wandelt als kinderen des lichts.

Mij dunkt, dat de Ephesiers met blijdschap gehoord hebben de eeretitel hen gegeven: kinderen des lichts: gelijk ook wij er verheugd over zijn te mogen wandelen in het licht. Immers in de eerste plaats zijn wij ook kinderen uit de Heidenen, wier voorvaders, zoo goed als de Ephesiers van Paulus tijd, in de duisternis waren: doch in de tweede plaats zijn wij het als kinderen der Hervorming.

Wij wenschen nu niet een donkere schildering te geven van het leven der christenen in de dagen voor de Hervorming. In vroeger tijd was het de gewoonte dit te doen en dan voorbij te zien, wat goeds ook Rome's kerk had gewerkt.

Zij heeft de woestheid en ruwheid der Europeesche bevolking door haar strengheid in de handhaving der kerkelijke verordeningen bedwongen: hare kloosters zijn geweest de middelpunten der beschaving, de bewaarplaatsen der wetenschap: hare heerschappij heeft de willekeur der vorsten dikwijls in toom gehouden en de losbandigheid der volken weten te binden.

Dat zij in de 15e eeuw diep was gevallen, dat hare verordeningen krachteloos — hare kloosters verblijfplaatsen van onzedelijkheid, hare priesters werktuigen van blinde gehoorzaamheid, en hare geestelijkheid dom en onkundig waren geworden, wordt ook door ons geenzins voorbij gezien. Juist, omdat we het goede weten te waardeeren, kunnen we ook de gebreken beter zien en hebben we recht tot de uitspraak: de kerk der 15e eeuw was ook verblind.

Wij danken God, dat wij uit die verblinding verlost zijn. Geen priester is meer de officieele verklaarder der H. Schrift die ze ons onthoudt: geen priester staat er meer tusschen onzen God en ons: geen priester matigt zich meer aan de zonden ons te vergeven voor geld, of ons den hemel te openen en te sluiten: geen priester onthoudt ons als onmondige kinderen meer de volkomen genieting van Christus offer bij het Avondmaal.

Wij mogen de H. Schrift zelf lezen en onderzoeken: wij mogen tot onzen God roepen in kerk en binnenkamer, alleen in Christus vrijmoedigheid hebbende, wij mogen door het geloof de volkomen vergeving der zonden aanvaarden, die Jezus ons biedt om niet: wij mogen in het Nachtmaal zoowel brood eten als wijn drinken.

Die voorrechten, die zegeningen heeft Luther door God daartoe gewekt, door andere helden als Huss, Wycliff, Waldus voorgegaan, als Melanchthon, Zwingli, Calvijn, gevolgd, ons weer geschonken en ook ons is als in vroeger eeuwen den Heidenen, het licht door Rome onder een korenmaat gplaatst, weer zichtbaar geworden.

Maar daarom ook vermaant Paulus de Ephesiers: "wandelt als kinderen des lichts." Dat zou hij ook ons toeroepen, gelijk Luther en anderen dit doen.

Wij moeten aan de wereld toonen, dat wij Christenen, dat wij Protestantsche Christenen zijn. Reeds als door Jezus verlosten van de zonde, moeten wij toonen kinderen des lichts te zijn. Immers de Heiland is niet gekomen alleen om ons in den hemel te brengen, maar om ons ook reeds op aarde vrij te maken van het juk en van de schande en van de ellende der zonde. Daarom hebben wij reeds als Christenen een heilige roeping te vervullen.

Wanneer nu de Groote God in de Hervorming weer het door Rome verdonkerde licht over ons heeft doen opgaan, wordt dan de roepstem niet ernstiger: "wandelt in het licht."

Die roepstem is o zoo noodig ook in onze dagen. Wij mogen den Bijbel lezen—maar ach, hoevelen zien nooit er in: wij mogen tot God bidden—maar, helaas! hoevelen hebben het bidden verleerd, als ze al ooit gebeden hebben: wij mogen de vergeving der zonden in Christus aanvaarden—maar wee onzer: hoevelen hebben geen schuldbesef, geen schuldgevoel en dus ook geen behoefte aan schuldvergeving: wij mogen het Nachtmaal in beide vormen genieten. Helaas, hoevelen komen tot het Avondmaal des Heeren bijna nooit.

De Hervorming der 16e eeuw bracht aan Noord-West Europa—vrijheid van Schriftlezen, van bidden, van geweten, van priesterheerschappij: die vrijheid werd in de tweede helft der 17e eeuw ook naar Zuid-Afrika overgebracht.

Die vrijheid, vrucht van het licht, dat over ons opgegaan is, werd door velen misbruikt tot losbandigheid, heeft weer gevoerd tot duisternis. Losheid in leer, losheid in leven, losheid in zeden schijnt voor velen het kenmerk te zijn van het ware Protestantisme. Zij is dit niet.

Ware vrijheid is "wandelen als kinderen des lichts," zoodat ieder ons kan zien en uit dien wandel mag overtuigd worden van de heerlijkheid des lichts.

Reformatie, dagelijksche Reformatie is noodig in staat, in kerk, in maatschappij, in huis, in hart. Laat ons bidden daarom, opdat wij in het licht wandelen, en zoo toonen kinderen te zijn van die helden des geloofs, die om vrij te zijn van den mensch, maar gebonden in God, alles hebben gedragen en geleden.

Geve ons God, onze Vader in Christus Jezus, dat er zulk een wandel in het licht kome over ons, en onze kerk, over alle kerken tot eer van zijnen naam.

v. B.

Martin Luther.

Het Pausdom was de dwingeland der wereld geworden. Het beschikte over het lot der menschen voor tijd en eeuwigheid. Allen hadden zich te buigen voor de Pauselijk macht en heerschappij. Welk een glans die de wereld betooverde; doch die op zedelijk gebied een nachtelijk duister was! God's Woord was een onbekend Boek voor het volk; als ook voor de meeste priesters geworden. Wat losbandigheid heerschte niet alom op elk gebied. Het was de vervulling van wat er in Hozea 4:1 staat: "er is geene trouw en geene weldadigheid, en geene kennis van God in het land"!

Dit was de heerschende atmosfeer waaronder Martin Luther werd geboren.

Wat onheilspellende onweerswolken, die de wereld bedreigden met het uitwisschen der kennis Gods!

En toch waren er zilveren omzoomingen aan die donkere wolken. Tot die zilveren omzoomingen behoorde de inname van Konstantinopel door de Turken in 1458, waardoor vele geleerden de stad

verlieten om zich te vestigen in de landen van West-Europa.

Een ander zilveren omzooming was de uitvinding der boekdruk-kunst in 1436, waardoor kwam de meer vergemakkelijkte verspreiding van de Heilige Schrift. Een derde omzooming was de geboorte van Martin Luther. Menschen spreken soms van een geboren-zijn onder een bijzondere ster. Wij mogen ook hier zeggen: Luther is geboren onder een bijzondere ster. Wat een geluk voor de kerk van Christus en voor de wereld!

Hier zien wij dus, als in alle dingen, de wijsheid en voorwetenschap van God.

Voor dien bijzonder donkeren tijd, laat Hij een bijzonder kindeke geboren worden.

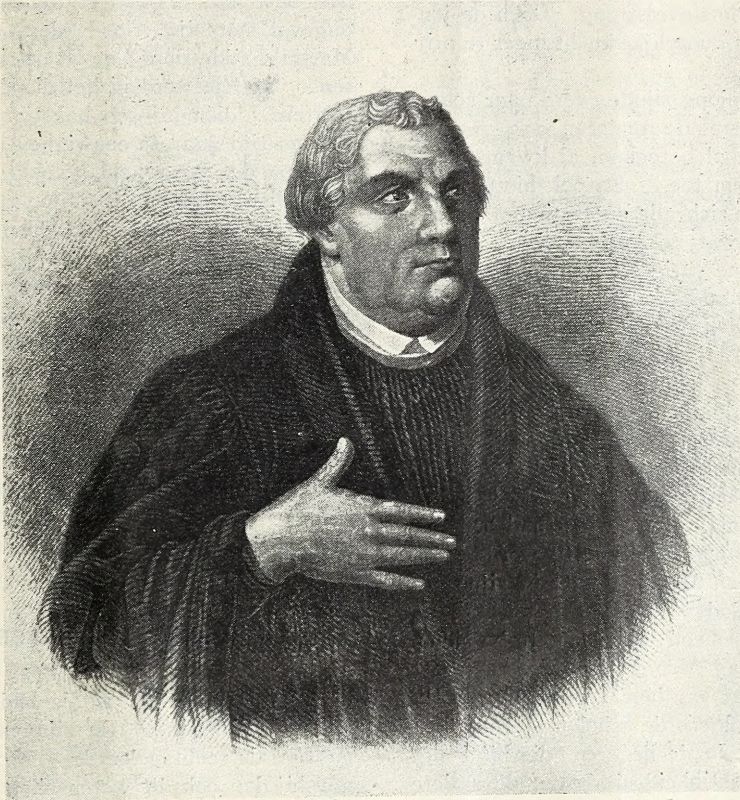
Op 10 Nov. 1483 werd Martin Luther geboren te Eisleben in het graafschap Mansfeld. Zijne ouders waren arm, maar toch godvruchtige menschen, die een veredelend besef hadden van het ouderschap. Zij zouden toonen dat het hun gewaardeerd voorrecht was de kinderen, die God hen gaf, op te voeden en te doen onderwijzen voor een toekomst.

Zij begrepen het, dat de mensch op aarde werd geplaatst met een doel.

En wat een toekomst voor de wereld lag niet hier in de wieg van de jonge Martin!

Afrikaansche ouders! als alle ouders waren gelijk die van Martin Luther, wat een toekomst voor kerk en staat! Zijn vader, Hans Luther, was een eerlijk, oplettend, gehard mijnwerker. Hoe hard ging het in de ijzer mijnen! En al die zweet droppels, die Hans Luther van het voorhoofd vielen, werden door der kinderen gewijdde en biddende moeder opgevangen; en door haar gebedsleven werden die zweet-droppels aan elkaar gesnoerd tot sierlijke kronen van ouders en kinderen!

Martin werd gedoopt op 11 Nov. in de St. Pieters Kerk. Hans Luther's kinderen werden opge-

MARTIN LUTHER.

voed in de kennis van God en de beoefening van alle deugden. Hoe dikwijls luisterde de kleine Martin naar het gebed van zijn vromen vader, als deze God bad, dat het kind den naam des Heeren mocht gedenken en alzoo eenmaal in staat zijn de waarheid Gods te verspreiden!

De ouders bleven getrouw in de waarneming van iedere gelegenheid, die kon strekken tot de verstandelijke en zedelijke ontwikkeling van hun kroost.

Der ouderen sterk karakter maakte hen tegenover hun kinderen, soms overstreng. Doch de jonge Martin vond in die ouderlijke tucht meer te prijzen dan af te keuren.

Martin, nog zeer jong zijnde, werd naar school gezonden. Hoe arm de ouders ook waren, Martin moest de school bezoeken, al kwam menig harde behandeling hem toe. En ook hiertoe was de jongen bereid om zich alle opofferingen te getroosten. Wetende wat de wensch zijner ouders was; en gedachtig hoe vurig zij voor hem tot God baden, liet hij zich stalen voor het verheven doel, de ouders op hun ouden dag een sierlijke kroon te vlechten. Weinig wist hij hoe God bezig was in hem het stalen karakter te leggen voor het grootsche werk der kerkhervorming. Het was hem geen schande langs de straten te wandelen en bij woningen liederen te zingen, en wat over te hebben voor den aankoop van boeken om alzoo te verkrijgen een rijken schat van kennis. Zijn vader had hem bestemd om in de rechtsgeleerdheid te worden bekwaam gemaakt, doch Martin dorste in zijne ziel naar de waarheden Gods. God's Geest was bezig hem voor Gods hervormend werk voor te bereiden. De schranderheid van den knaap deed groote dingen in de toekomst van hem verwachten. Hij bezocht achter een volgens de scholen te Maagdenburg en Eisenach. In de liederen, die hij zong, blonk hij in godsdienstigheid uit boven de andere jongens. Hij trok de aandacht van een rijke dame, mevr. Cotta, die hem als kind in haar huis opnam in de plaats van haar eigen zoon, die ontslapen was. Nu zou ook Martin het geluk ondervinden waar de armoede en honger plaats moesten maken voor den overvloed. Hoe dankte hij niet zijn God, dat de zon van voorspoed over hem was opgegaan; en dat hij nu, zonder kwelling en kommer over den dag van morgen, zich des te beter en onafgetrokken kon wijden aan zijn studien. Zijn vader, Hans Luther, was ook nu beter dan voorheen in staat Martin te assisteeren met geld. Op school maakte hij goede vorderingen in Latijn en andere studien. In 1501 ging hij op de Universiteit te Erfurt; in 1503 werd hij bevorderd tot magister in de wijsbegeerte. Hier trad hij op als leeraar in de physika en ethika van Aristoteles.

Menig nacht lag Martin in diepe gedachten over den donkeren toestand van zijn tijd te peinzen.

Hij dacht aan God als een harde en onmeedoogenlooze rechter; en zag in Hem niet de liefdevolle en vriendelijke hemelsche Vader!

Hij legde zich toe met bijzondere schranderheid op de rechtsgeleerdheid waarvoor de vader hem had bestemd. Doch er gebeurde een noódlottig ongeval met zijn vriend Alexis. Deze werd aan Martin's zijde door het weerlicht doodelijk getroffen. Martin werd in het diepste van zijn ziel getroffen. Indien hij zoo haastig werd weggenomen uit den tijd naar de eeuwigheid, zou hij bereid zijn geweest de eeuwigheid gelukkig in te gaan? Hij werd diep ontroerd over zijne zonden. Had geen rust, dag en nacht. Gods Geest had in zijne ziel de wedergeboorte gewerkt: hij besloot zich te bekeeren en in eene andere richting te gaan arbeiden. En hoewel erg tegen den zin van zijn vader, ging Martin naar het Augustijner klooster te Erfurt om aldaar als monnik te worden opgenomen.

Hier zou in meer strengeren zin God's groote werk aan hem voortgezet worden.

Moge het Hervormers No. van onze dierbare kerk in deze maand tot grooten zegen zijn.

P. W. ENNIS.

Oct. 1917.

LUTHER EN HET KLOOSTER (1517).

Maarten Luther is als Duitscher geboren in 1483 te Eisleben. En zijn vader zag zijn zoon gaarne als rechtsgeleerde. Op zijn 18e jaar begon hij dan ook die wetenschap te bestudeeren. In dien tijd heeft o.a. de treffende, schielijke dood van een vriend de jonge levenslustige student tot ernstig nadenken gebracht over zijn bereidheid om te sterven. Hij was niet bereid. Dat was zijn volle overtuiging. "En als é é n mens zich daarvoor kan voorbereiden, dan zou hij die mens zijn", dacht hij. Hij zou niets ontzien. Zelfs als zijn vader hem straks in den weg stond om in het klooster te arbeiden aan zijn eeuwigheil. Hij g a a t monnik worden.

Was het klooster dan zoo 'n goeie plek om zalig te worden? Kan dan het klooster die zaligheid geven? Luther! Meent gij werkelijk de rust van uw ziel en uw schuldig geweten in het klooster te vin-

den? Kan men dan door goede werken zalig worden? En denk eens: wat zegt uw vader?Wat is in 1505 het algemeen gevoelen van het klooster?

Die laatste vraag moeten wij maar zelf beantwoorden. Het ging voor een student in die dagen maar moeilijk om op de hoogte te komen van hetgeen het volk dacht op andere plekken dan waar hij zelf woonde. En al was het gevoelen over het klooster in Luther's omgeving ongunstig, wanneer het voor hem goed kon doen om in het klooster te gaan, hij zou er niet voor terug schrikken. Dat zijn vader daar niet mee eens was, heeft Luther bijna z'n heele leven gekweld. Die kwelling hield op, als hij in December 1524 het klooster verliet en de prior (het hoofd) alleen daar achterliet. Immers vele monnikken en nonnen hadden door Luther's geschriften, zoo niet door zijn voorbeeld, reeds lang verstaan, dat het klooster niet een middel tot zaligheid kan wezen. Zijn vader stierf kort hierna. En Luther huwde met Catharina van Bora, die al 2 jaar het klooster verlaten had, in Juli 1525. Die hulpe had Luther wel noodig, want hij was toen niet gezond, had ontzettend veel werk, en zag dikwels den dood voor oogen, zooals zijn vijanden hem vervolgden. Toch was Luther tot zijn dood in 1546 dezelfde opgeruïmde, levenslustige man, als toen hij student was. Hij hield van een geestigheid, van gezang en muziek. En zijn blijmoedig geloofsvertrouwen heeft hem tot op zijn sterfbed nooit verlaten. Hoe kwam dat? Heeft het klooster ook niet daaraan meegewerkt? Natuurlijk. Laat ons zien.

Luther dacht in het klooster te vinden wat hij zocht. Voor Luther was het klooster, meer dan eenige andere plek ter wereld, de plaats om zijn goede werken te doen. En die goede werken waren beslist noodig, volgens de algemeene Roomskatholieke leer, v ó ó r daar van eenige verlossing van zonden kon sprake wezen. Het was Luther niet zoozeer te doen om vergeving van zonden,—zooals alle eeuwen door voor de boetvaardige wereld, maar de hoofdzaak was om zielsrust en verbanning van schuldgevoel te verkrijgen, — maar Luther bad in geest en waarheid: "leid mij niet in verzoeking, verlos mij van den booze." Luther bleef niet staan bij het "vergeef mij mijne schulden, gelijk ook ik vergeef mijne schuldenaren." Hij wilde niet in de eerste plaats verlossing van o n z e schulden, maar verlossing van z ij n e i g e n schulden. Hij was zo in de klem geraakt door een zeldzaam diep besef van een schuldig leven, waarvoor hij zich niet kon verantwoorden, en waarvan hij alleen zwijgend alle straf voor en na zijn dood zou afwachten en dragen, dat hij niet aan de wereld, nog minder aan hervorming kon denken. Al zijn denken, streven en doen was op verlossing van zonden gericht. En de stille omgeving van een klooster (een omheinde woonplaats van ongehuwden, die alleen naar God moesten verlangen) zou een welkome gelegenheid zijn om met behulp van aardsche middelen niet in verzoeking te komen om nieuwe zonden te doen. Immers dan eerst, wanneer geen nieuwe zonden worden gedaan en de zonden overwonnen zijn, kan men spreken van verlossing van zonde. En eerst wanneer Luther zich zelven had overwonnen, zij het nog geholpen door een klooster, zou hij zich zelven kunnen overwinnen zonder hulp van het klooster, en ten slotte de nodige voorbereiding gevoelen om de wereld door zijn voorbeeld op te wekken om niet alleen door besluiten en besluiten, maar door krachtige daden een machtige hervorming in het leven te roepen.

Intusschen zoo ver dacht Luther niet bij zijn intocht in het klooster. Het klooster had hij noodig geheel ten eigen bate. Hij begreep, dat de wereld niet aan hem zou hebben, als hij zelf nog in het duister was omtrent die voor hem meest gewichtige vraag naar verlossing van zonden.

Heeft het klooster dan het vereischte licht voor Luther gegeven? Is die leer waar en zuiver: "dat de mens zijn eigen zaligheid kan werken zonder uit Gods genade te vreezen en te beven, de leer der goede werken?" Is Luther door het klooster en door gehoorzaamheid aan menschelijke instellingen of raadgevingen werkelijk de groote Luther, de Hervormer, de Godsman geworden, dien wij nu bewonderen, en voor wien wij God danken heiligende Zijn dierbare Naam? Neen, neen, neen! Dat is niet, n i e t zoo. En Luther heeft dit ondervonden. Later heeft Luther ons geleerd, dat zijn heilig kloosterwerk, hoe goed ook bedoeld, vergeefs voor den Heer was, omdat het menschenwerk is. Luther leerde dat de mensch geen zaligheid kan geven, maar de Heer alleen zaligheid moet geven, dat het geloof in de liefde Gods in Christus de vergeven zonden doet overwinnen, en verlossing van zonden, ja, rechtvaardigmaking door het geloof geboren wordt. Luther heeft zooveel kwaad van het klooster ondervonden, dat hij er bijna onder bezweken was. Door die leer der goede werken zijn de kloosters hinderpalen en sta-in-de-weg's voor de heiligmaking en waarachtige bekeering. En die verkeerde leer is wel het ergste, wat van het klooster kan worden gezegd; en dat Luther zoo sterk daar tegen in ging, het mooiste, wat van Luther kan worden gezegd tot heerlijkheid Gods.

Wat voor kwaad het klooster dan meer deed, het zal ons niet moeilijk zijn, dit te verstaan. Broeinesten van kwaad waren ze waar geen goede werken werden gedaan, waar luiheid en lediggang tot dwaasheid en onzedelijkheid voerden. Immers de belofte van armoede maakte de kloosters nog niet arm. De dominicanen beloofden uitdrukkelijk te werken voor de rijkdommen en goederen van het klooster. De Franciscanen gaven voor den schijn hun goederen aan de kerk. Ziehier: het klooster als de rijke jongeling. Maar heeft de rijke jon geling, het klooster niet veel goeds? Zeker. Wat?

Juist voor het karakter van Luther was het klooster opbouwend. De meeste mensen hebben een geestelijke, soms ook een werkelijke kweeperlat noodig. In tucht en gehoorzaamheid ligt groote kracht en zegen. In dien zin is het klooster gelijk het militairisme in onze dagen, een onschatbaar instrument om mannen en vrouwen van de daad te vormen. En we moeten het zeggen, dat door de goede kloosterregels in Oost en West van Basilius en Benedictus van Narcia niet alleen het klooster door eendracht machtig, maar ook eerwaardig werd. Laat ons aannemen, dat ten tijde der Hervorming de kloosters voor het meerendeel slecht waren, vooral in het Westen, waar de Hervorming plaats vond, waren zij de bolwerken en vestingen tegen de wilde barbaren, die allen en alles verwoestten bij de groote volksverhuizingen, en de vriendelike gastvrije verblijfplaatsen voor armen en vreemdelingen en de dierbare gezochte werkplaatsen voor onderwijs, ontwikkeling en beschaving.

Is het wonder, dat met de goede Von Staupits van het Augustijner-klooster aan het hoofd Luther niet gauw scheiden kon beiden van zijn weldoener in de richting naar Hervorming en van zijn klooster? Het was de monnik en kloosterling Luther, die het eerst van alle mensen durfde breken met Rome en haar leer, en niet Luther, neen, niet Luther, o Heer, Uw Naam ter eer!!

VAN DRIMMELEN.

HET PROTESTANTISME EN JESUITISME.

Dat Gods werk niet door mensenwerk kan verbroken worden, heeft de Roomse kerk zeer zeker ook ondervonden in haar strijd tegen het Protestantisme.

Die strijd tegen het Protestantisme noodzaakte de Roomse kerk al haar krachten in te spannen, en zich te bedienen van al de haar ten dienste staande middelen.

Een van de machtigste wapenen, die zij ter hand kon nemen om 't Protestantisme op nieuw te bestrijden was de orde der Jesuiten.

De stichter van deze orde was een Spaans edelman, Don Inigo van Loyola, die bij de belegering van Pampelona door de Fransen zich onderscheidde door buitengewone moed. In die slag werd zijn rechterbeen echter verbrijzeld. Op zijn ziekbed hield hij zich bezig met het lezen van legenden en geschiedenissen der Heiligen. Daardoor wordt hij met het vurig verlangen bezield om evenals St. Franciscus van Assisi, de stichter van de orde der Franciscanen, door de ellende der aarde, de hemelsche heerlikheid te verwerven.

Hij besluit om in zijn voetstappen te treden. In een droom verschijnt de jonkvrouwelike Moeder hem, om hem te sterken in dit besluit. Als een geestelike Amadis (roman held) verloofd aan de Koninginne des Hemels, wil hij voortaan alleen voor haar eer strijden.

Op 33 jarige leeftijd, begon hij, samen met de kinderen in school, Latijn te leren, om later te Parijs in de theologie te studeren.

Daar kwam hij op 't denkbeeld om een nieuwe orde, een vroom genootschap te stichten, en verbond zich met enige vrienden door een plechtige belofte tot armoede en kuisheid, en zich de Heilige Vader, de Paus te Rome tot dienst aan te bieden, om door Hem als werktuigen te worden gebruikt, hoe en waar Hij ook maar wilde.

Na vele bedenkingen schonk Paus Paul III in 1540, zijn toestemming voor de oprichting van het "genootschap van Jezus."

Aan de Paus beloofde zij onvoorwaardelike, blinde gehoorzaamheid, en kenmerkte zich later als "een der gevaarlikste en onverzoenlikste tegenstanders der Hervorming."

De inrichting van de orde was op militaire leest geschoeid. De generaal regeerde als monarch, en eiste van zijn volgelingen b l i n d e g e h o o r z a a m h e i d. Deze blinde gehoorzaamheid werd bereikt, doordat men de leden oplegde zich geheel en al los te maken van de wereld. Voor de Jesuit bestaan geen banden des bloeds: geen band die hen bindt aan vaderland of vriend: alles valt weg bij zijn onvoorwaardelike gehoorzaamheid aan zijn oversten.

Alle middelen die de wereld aanbiedt, wetenschap, geleerdheid, kunst, enz., maakten zij voor zich dienstbaar: en dit alles om zodoende op de krachtigste wijze de Hervorming te bestrijden.

Is 't 'n wonder, dat de Protestant, zelfs nu nog, waar er bijna 400 jaren verlopen zijn, de

naam van Jesuit, niet anders dan met afkeer en zekere verontwaarding hoort noemen?

Wij hoeven slechts te denken aan de zedeleer dezer orde.

Wij denken maar aan haar leer der Probabiliteit, d.w.z. elke handeling van de mens is goed, wanneer er maar een waarschijnlikheidsgrond kan worden aangevoerd, of dat een aanzienlik kerkvader de handeling rechtvaardigt, afgezien of het geweten er tegen ingaat.

Wij behoeven slechts ons te herinneren aan haar leer van het voorbehoud van zijn waremening (mentalis reservatis), d.w.z. men kan aan zijn woorden een betekenis geven die ze eigenlik niet hebben, en die men voor zich zelf houdt. Bijvoorbeeld: Iemand vraagt u iets: gij moogt het hem niet vertellen. Maar volgens de Jesuit kunt u dan antwoorden: "Ik weet het niet, en daarbij denken, "om het u te zeggen."

Wij denken slechts aan haar gevaarlike stelling: "Het doel heiligt de middelen," d.w.z.: men mag 'n kleinere zonde doen om een grotere te voorkomen; men mag de zonde ter hand nemen om het goede dat wij ten doel hebben te verkrijgen.

Welke verschrikkelike gevolgen deze stellingen der Jesuiten kunnen hebben en ook werkelik gehad hebben, kunnen wij lichtelik ons indenken. Denken wij slechts aan het werk van de "Bloedige Maria" in Engeland, aan de onderdrukking door Alva in Nederland, aan de bloedige Bartholomeus nacht in Parijs, die aan de invloed der Jesuiten is toe te schrijven, en welke onberekenbare schade zij aan de Hervorming heeft gedaan, is het dan wonder dat de Protestant slechts met weerzin en afkeer aan die orde terug denkt?

Waar de kerk van Rome zich voortdurend bedreigd zag door de Hervorming, daar waren 't de Jesuiten, die alles in 't werk stelden, om de Pauselike macht te handhaven: daar waren het de Jesuiten die de Hervorming met allerlei middelen en op allerlei wijze tegenwerkten, en trachten afbreuk te doen: daar waren het de Jesuiten die het onherstelbaar verlies van Rome zo veel mogelik trachten goed te maken, door uit te gaan, naar landen waar de Hervorming nog niet was doorgewerkt, om daar 't Roomse geloof te verbreiden. Overal trachtten zij hun invloed te doen gelden: overal trof men haar leden en beoefenaars aan: aan de koninklike hoven; in de raadzalen des lands, in de kerken, in private huisgezinnen. In verschillende gedaanten traden zij op. Als een "verkleurmannetje" verwisselden zij telkens van kleur, pasten zich aan bij de omstandigheden, enkel en alleen om de macht van Rome wederom te herstellen, en om het gehate Protestantisme ten onder te werken.

En waar 't Protestantisme met strenge eisen optrad, daar vergemakkelikten zij maar overal hun godsdienst.

Bezield door het vurig verlangen om toch maar verlorenen terug te brengen in de schoot van Rome's kerk, liet men allerlei dingen toe: zag men in de godsdienst veel door de vingers.

Waar 't Protestantisme met 't Evangelie in de hand de zondaar toeroept: "Smal is de weg, eng is de poort die naar 't leven leidt!" daar roept de Jesuit hem toe: "Breed is de weg, en ruim is de poort, die u ten hemel leidt!"

Waar 't Evangelie het uitroept: "Gij kunt niet twee heren dienen!" daar zegt de Jesuit: "Gij kunt wel God dienen en de Mammon!"

Alles maar, enig iets in 't werk gesteld, om maar de verlorene terug te brengen in de schoot der kerke!

Maar Goddank! Gods werk kan door mensenwerk niet verbroken worden!" Door haar vele ongerechtigheden heeft de Orde der Jesuiten niet alleen de Protestantse maar ook de Roomse kerk tegen zich verbitterd. Uit alle landen ook uit de Roomse landen, waar men haar vroeger heeft ingeroepen, zien wij haar weer verdreven.

Hoeveel kwaad het Jesuitisme ook al gedaan mag hebben, hoeveel afbreuk zij de Hervorming toegebracht heeft, toch heeft zij krachtig meegewerkt tot de uitbreiding van het rijk der waarheid.

Waar zij naar alle landen heentrokken, en zending dreven, daar was 't wel niet zo zeer hun doel om zielen te winnen voor Christus, dan wel om werelden te winnen voor de Roomse kerk. Maar dit was toch een opwekkend voorbeeld dat zij niet alleen aan de Protestanten gaven, maar aan 't gehele christendom.

En zo zien wij dan ook in 't bestaan en 't werk der Jesuiten, dat God hen heeft gebruikt niet om enkel schade en onheil te stichten, maar ook om zijn taak tot heil der mensheid te vervullen.

Zo werd zij dan ook door God gebruikt om zijn volk sterker te maken in het geloof, dat zij leren zou, zich meer en meer aan Hem toe te vertrouwen.

S.V.

LUTHERS HUISELIJKE LEVEN.

Door Ds. L. E. BRANDT.

Wat de meeste menschen weten van Luthers huiselijke leven is alleen, dat hij getrouwd was met Catharina van Bora. Er is dan ook niet zooveel van bekend, als van de andere zijden van het leven en werk van dezen Hervormer.

Reeds vroeg had Luther in zijn geschriften bewezen, dat de gelofte van kuischheid en ongehuwd leven een geheel vrijwillige daad was, maar tegen de ordinantie Gods en de wetten der natuur, zoodat niemand daardoor gebonden was in een klooster te blijven. Uit de Heilige Schrift had Luther reeds vele monniken en nonnen overtuigd, dat indien zij begeerden een eerlijk en wettig huwelijk te sluiten, dit voor God veel beter was dan te leven in een gedwongen, pijnigenden ongehuwden staat, waarin toch soms onzedelijkheid voorkwam. Zoo was deze leer ook doorgedrongen in het Cisterciënser klooster Nimptschen bij Grimma, waar o.a. Catharina van Bora was, een jonge non, geboren op 20 Januari 1499, uit een voornaam geslacht, die besloot te ontvluchten, hetgeen zij ook deed tezamen met 8 andere nonnen in den nacht van 4 op 5 April 1523. Zij werden daarbij geholpen door Leonard Coppe en twee andere mannen, die haar eerst naar Torgan brachten en later naar Wittenberg. Hier vond zij een gastvrij onderkomen bij den stadsklerk Reichenbach, maar Luther was eigenlijk de man, die zorgde voor het onderhoud van haar en van vele andere gewezen nonnen en monniken.

Hiervoor deed hij menigmaal een beroep op zijn rijke vrienden en de vorsten, die de Hervorming gunstig gezind waren.

Luther, die geboren was op 10 Nov. 1483, is niet jong gehuwd, eerst toen hij 41 jaar oud was op 13 Juni 1525. Dit is ook wel te verstaan. Een man als hij, die zooveel moeilijkheden had, die voortdurend in strijd gewikkeld was met zichzelven en zijn eigen ervaringen met de vorsten, de volkeren, den paus, die in zijn geestelijk leven met God en met den duivel in persoonlijke aanraking leefde, zoo zelfs, dat hij eens—op den Wartburg, zijn inktpot tegen den muur van zijn kamer wierp, waar hij meende den duivel zelf te zien staan, en die elk oogenblik verwachtte geroepen te worden om den ketter-dood te sterven, kon er niet zoo spoedig aan denken, zichzelven aan eene vrouw te verbinden, hoewel hij anderen steeds aanspoorde tot dien stap.

Hij had moeite te besluiten, wie hij tot vrouw zou nemen, er waren andere vrouwen, aan wie hij dacht, maar die trouwden, voordat hij gereed was, en eindelijk heeft, naar het schijnt Catharina zelf er wel iets mee te doen gehad, dat Luther haar koos. Het huwelijk, toen er eenmaal toe besloten was, werd zeer haastig gesloten, zonder feestelijkheden, en was zeer gelukkig.

Catharina was een bijzonder flinke vrouw, die voor haar groote huishouden zorgde en haar zaken bestuurde met groot talent en haar man hielp om niet in schuld te geraken.

Luther was, zooals men weet, een Augustijner monnik en woonde in het groote huis van de orde, "Het Zwarte Klooster" genaamd te Wittenberg, waar hij eindelijk alleen was overgebleven met den prior, toen hij in December 1524 zijn monnikskleed aflegde en gewone burgerkleeren aantrok Hij betaalde geen huur en dit huis is op 4 Febr. 1532 wettig aan hem overgemaakt als zijn eigendom. Zijn salaris was voor zijn huwelijk 100 gulden in het jaar als professor te Wittenberg, na 1525 werd dit verdubbeld, in 1532 kreeg hij 300 gulden, en in 1536 kreeg hij er nog de waarde van 100 gulden bij door vaste giften van hout, graan en hooi.

Hij had dit geld zeer noodig, want hoewel het voor dien tijd niet zoo bitter weinig was, als het ons nu voorkomt, was het groote klooster gebouw altijd vol met arme familieleden, behoeftige priesters, soms ook voorname gasten, en had Luther besloten geen geld aan te nemen van de studenten, die bij hem woonden zooals anders de gewoonte was. Zij betaalden door voor hem tewerken en hem te helpen met schrijven en andere dingen. Hij wilde ook geen geld aannemen van de uitgevers van zijn boeken, hoewel zij hem meermalen groote sommen aanboden, omdat hij het voor zondig hield te woekeren met de talenten, die God hem gegeven had, en hij verlangde, dat zijn geschriften zoo goedkoop mogelijk onder de menschen zouden verspreid worden.

Uit het huwelijk van Luther en Catharina werden zes kinderen geboren, Hans, 7 Juni 1526, Elizabeth, 10 December 1527, gestorven voordat zij een jaar oud was, Magdalena, 4 Mei 1529, Martin, 9 November 1531, Paul, 28 Januari 1533, en Margrieta, 17 December 1534. Luther deed zelf veel aan het onderwijs van zijn kinderen. Hans moest, toen hij vier jaar oud was, reeds beginnen te leeren, toen hij 7 jaar was kende hij Latijn, op 9 jarige leeftijd werd hij weggestuurd naar een kostschool; in 1543 ging hij naar de Universiteit, en in 1552 kwam hij in dienst van den Keurvorst Johan Frederik.

Martin studeerde in de Theologie, Paul werd dokter, was professor te Jena, en later dokter van den Keurvorst Joachim II van Brandenburg.

Margrieta huwde met George. von Kunheim. Behalve zijn eigen kinderen heeft hij nog elf weeskinderen, meestal neefjes en nichtjes groot gemaakt. Luther had een teer hart, dat blijkt uit zijn brieven. Hij schreef van uit Koburg een prachtigen brief aan zijn zoon Hans om hem aan te moedigen om te leeren, toen hij nog niet op school was, en gedurende de ziekte en het sterven van Magdalena was hij voortdurend bij haar bed en sprak met groote liefde en teederheid over dit kind. Hij gaf gaarne aan anderen en was een weldoener van alle lijdenden.

Aan de maaltijden waren altijd een groot getal gasten, en de studenten teekenden alles op wat hun leermeester zeide; daardoor zijn voor ons bewaard gebleven de beroemde tafelgesprekken, waarin Luther over allerlei onderwerpen handelde en dikwijls zeer geestige grappen maakte. Hij sprak dan over het geloof, over philosophie, boeken, politiek, de natuur, de wereld, den duivel en van alles. Een van de studenten Pieter Weller had een hond, van welke Luther eens zeide: "Als ik even vast was in het gebed, als Pieters hond gehecht is aan eten, kon ik alles van God gedaan krijgen, want dat dier denkt den heelen dag aan niets anders dan het bord uit te lekken."

Deze tafelgesprekken zijn het eerst uitgegeven door Aurifaber, een van de studenten, later door anderen aangevuld.

Dat er een diepe trouwe liefde bestond tusschen Luther en zijne vrouw, wordt op velerlei wijze bewezen. Hij hielp haar met de studie van den Bijbel, waarin zij goede vorderingen maakte, en dien zij goed verstond. Van haar schreef Luther aan een van zijn vrienden: "Ik zou mijn Catharina niet willen ruilen voor Frankrijk en Venetie, omdat God haar aan mij gegeven heeft, en andere vrouwen hebben veel erger fouten. Zij is mij trouw en een goede moeder voor mijn kinderen."

Tot haar zeide hij: "Catharina, gij hebt een man, die u liefheeft, menige keizerin is niet zoo gelukkig." Eens schreef hij: "Ik ben rijk. God heeft mij mijne non en drie kinderen gegeven; wat deert het mij als ik schulden heb. Catharina betaalt de rekening." Hij kon dan ook het huishouden geheel aan haar overlaten.

In 1539 en 40 had zij een lang en zwaar ziekbed; toen zij eindelijk herstelde, wilde zij aan het werk gaan, voordat zij er sterk genoeg voor was. Zij kroop door het huis om haar werk te doen, en Luther dankte God, dat Hij de gebeden voor haar verhoord had.

Men zegt, dat eens toen Luther door al de tegenspoed zeer neerslachtig was, en maar niet zijn gewone opgewektheid kon terug vinden, Catharina een morgen in zijn kamer kwam, geheel in het zwart gekleed en treurig. Toen hij haar zoo zag, vroeg hij dadelijk met groote deelneming wat er gebeurd was, waarop zij antwoordde: "God is gestorven." Luther begreep wat zij hem leeren wilde en kreeg weer vertrouwen.

Gewoonlijk was hij gezond, maar in 1527 had hij een ernstigen aanval van zenuwlijden, die maanden duurde; voordat hij hersteld was, brak de pest uit in Wittenberg. De Universiteit werd verplaatst naar Jena, de meeste predikanten volgden daarheen, maar Luther weigerde. Hij zeide, dat de goede herder niet vluchtte, maar zijn leven stelde voor de schapen.

Zijn gewoonte was elken morgen geruimen tijd te besteden aan Bijbelstudie en gebed, en als er soms extra veel werk te doen was zou hij er niet aan denken, zijn Bijbelstudie en gebed te verkorten, maar gebruikte hij meer tijd daarvoor in de overtuiging, dat hij dan ook in korter tijd en beter zijn andere werk kon doen.

Zijn laatste jaren waren droevig door slechte gezondheid, maar hij bleef tot het laatste werken. In zijn laatste levensjaar schreef hij nog elf boeken en geschriften, hield zijn voorlezingen aan de Universiteit, en schreef meer dan 70 brieven. Wittenberg werd voor hem te wereldsch en onzedelijk, zoodat hij in 1545 besloot het te verlaten en liever rond te zwerven, maar hij werd eindelijk door de Universiteit, de stad en den keurvorst overgehaald terug te keeren, op de belofte, dat er een einde zou gemaakt worden aan de dingen, die hem ergerden. Later is hij weer vertrokken.

Zijn laatste werk was de verzoening van de Graven van Mansveld in 1546. Daarvoor kwam hij te Eisleben, waar hij geboren was. Hij was reeds krank en kreeg een voorgevoel, dat hij daar zou sterven.

Van daar schreef hij nog eenige heerlijke brieven aan zijne vrouw.

Hij preekte nog 4 maal, maar op 17 Februari werd hij bedlegerig en stierf reeds den volgenden dag. Op een vraag van Ds. Jonas en zijn vriend Coelius of hij wilde sterven op de leer, die hij in zijn leven verkondigd had, antwoordde hij vol verzekerheid: Ja. Zijn lijk werd naar Wittenberg vervoerd, en daar in de slotkerk begraven.

HET KERKLIED (DER HERVORMING).

Wanneer wij een ogenblik zoeken stil te staan bij het Kerklied der Hervorming, of nog beter en nuttiger: bij het Kerklied van alle tijd in het algemeen, en dat ten tijde der Hervorming in het bizonder, dan is het misschien nodig, dat wij, als inleiding, wijzen op het verschil in de liederen-soorten, alsook op de Geschiedenis van het godsdienstig lied in de kerk des Heren op aarde. En als we dan spreken over verschillende liederen-soorten, is het nodig o.a. te noemen: de Epos, het Leerdicht, en de Lyriek, vormen, waarin zich het lied der gemeente heeft uitgedrukt.

De Christelike Epos is het Heldendicht: het is de dichterlike voorstelling van een grootse en belangwekkende Bijbelse gebeurtenis in haar wording, voortgang, samenhang en afloop. En omdat in zulk-een dichterlik verhaal een of ander held de hoofdpersoon is, draagt deze dicht-soort ook de naam van heldendicht. De schoonste en machtigste godsdienstige Epos, die wij kennen, is de openbaring van Johannes, waar niemand anders de Held is, als Jezus Christus, ja God zelf! Doch het moet dan ook duidelik zijn, dat deze dicht-soort juist om haar inhoud nooit eigenlik als lied der gemeente populair kan wezen. Een Epos laat zich beter voorlezen of reciteren, dan zingen. Het leerdicht is nog ongeschikter als lied der aanbiddende gemeente. En hoewel het niet ontleend kan worden, dat deze soort liederen zeer nuttig is geweest in de eerste eeuwen der kerk, zowel als in de dagen der Hervorming, om zekere waarheden te verspreiden, en ze diep in het hart van de gelovigen te planten, zo blijft nochtans het feit staan, dat zij niet bizonder geschikt is in de kerk zelf. Het zou dan veel beter wezen om die waarheden, die men leren wil door een voorlezer, of zelfs de prediker, te verkondigen, want het zingen zal toch altijd in zekere mate onduidelik zijn.

Neen, het lied der Gemeente is de Lyriek. Het is de subjectieve ondervinding of het gevoelen van een of ander harer leden, die hij in een lied beschrijft, maar zö, dat òf de grondwaarheden van het Algemeen Geloof zich daarin vinden, òf de ondervinding en gevoelen van zijn hart in heilige poëzie vertolkt ook de ondervinding of gevoelen van zijn medechristenen kan zijn. De meeste en mooiste liederen in de Christelike Kerk, van alle volken en tijden, zijn dan ook steeds in de lyriese vorm geschreven. Doch niet alleen moet het kerklied alzo lyries wezen, het moet ook het eigenaardige van een volk, waarvoor het geschreven wordt, voor ogen houden, het moet "volksthümlich" zijn—zo wordt het Kerklied in waarheid, wat het ook zijn moet, C h r i s t e l i k V o l k s l i e d!

Staan wij nu een ogenblik stil bij de geschiedenis van het Kerklied, dan gaan er voor ons oog voorbij zulke uitgestrekte velden, "wit om te oogsten", dat we heus niet weten, of wij voor het weinige, dat voor ons doel nodig is, als Ruth op Boaz akkers zullen gaan "aren lezen", of als de discipelen op de Sabbat zullen gaan "aren plukken."

Reeds Israël kende het godsdienstig lied; en of we al luisteren naar de E p o s van Mirjam aan de schelfzee, naar die van Debora op de overwinning van Sisera door Jaël, de huisvrouw van Heber, of naar de l y r i e s e onboezemingen van David en Asaf in de Psalmen, overal en altijd grijpt ons de machtige poëzie aan van de Hebreeuwse dichters."

Van de lieflikste liederen in de Psalmbundel zijn voorwaar de 15 Psalmen, beginnende met Psalm 120, en hebbende tot opschrift: "Hamaäloth"—de "trappen" of "stoepen." Wat dit eigenlik betekent, kan niemand met zekerheid zeggen. Sommige uitleggers menen, dat het zinspeelt op de stijging of trapsgewijze climax in die 15 Psalmen zelf.

Andere menen, dat dit slaat op de 15 trappen van de tempel, waarop de priesters stonden, als zij die liederen zongen, met elk nieuw of volgend lied een nieuwe trap bestijgende.

Weer anderen zeggen, dat die "Hamaäloths" (trappen) uitspan plekken waren op weg van Galilea naar Jeruzalem, of van enige plaats in het land, naar de tempel, waar de pelgrims vernachtten, en hun liederen aanhieven in heilige extase. Gaarne neem ik deze uitleg aan: en dan stel ik mij voor, wat een machtig lied er elke avond opging van de "uitspan-plek", zodat de Hermon in blijde jubel weergalmde, de "bergen sprongen als rammen en de heuvelen als lammeren." Zo het ik zelf gezien, en meegezongen, als de lange trein van nachtmaalwagens 's avonds uitspant in de wijde vlakten van Zuid-Afrika, op weg naar het dorp, en een gelukkig volk zingt dankbaar Gode zijn lofliederen. Maar ach, die goede en heerlike dagen zijn lang voorbij—een wrede oorlog kwam, en verwoestte het land, en verarmde het volk, zodat de enkele wagens, die nu, meestal eenzaam, of weinig in getal, 's avonds uitspannen langs de weg, niet meer de "Hamaäloths" kennen van een eens rijk en gelukkig volk, levenden in een gedurig groenende en gezegend land!

Maar verder: Christus en de apostelen hebben gezongen. En de oude kerk van de martelaarseeuwen had een machtig wapen tegen het geweld des duivels, als de gelovigen begonnen met hun heilige, toegewijde liederen: "U loven wij, o God, wij prijzen uwen naam." En wat een inspiratie was het niet voor degenen, die de marteldood tegemoet gingen, als tot hen uit de onderaardse kerkers of catacomben van Rome, op de wind des daags gedragen werd, het goddelik lied, soms zacht en klagend, als Rachel die hare kinderen beweent, dan weer machtig bruisend, als de jubel der Verlosten voor de Troon: "O Herder van zielen, die struikeldet langs de weg—leid ons naar Huis!"

In de Oosterse (Griekse) kerk waren er vele kerkliederen-dichters: onder hen zelfs twee keizers! En uit die dagen komt het heden nog schoon en geliefd lied: "Zijt Gij moede, mat en kwijnend en van schuld bewust? Komt tot mij, zegt Eën—en komend: wees gerust!"

In de Westerse (Latijnse) kerk waren St. Hilaire van Poitiers en Ambrasius van Milaan de vaders van het Kerklied.

Augustinus verhaalt van Ambrosius met betrekking tot het Kerklied: Justina, de moeder van Keizer Valentines, begunstigde de Arianen, en deed haar best om Ambrosius van Milaan te verwijderen. De getrouwe en vrome gemeente, waaronder ook Monica, de moeder van Augustinus, hield wacht in de kerk, ten einde haar geliefde leraar te beschermen. Toen was het, dat bepaald werd, dat er op de wijze van de Oosterse (Griekse) kerk, zou worden gezongen; en om de harten van de gemeenteleden, die reeds moede en mat waren van het wachten, te versterken en te vertroosten, begon men Psalmen en andere kerkliederen te zingen—een gewoonte, die weldra ook in de andere gemeenten gevolgd werd. Augustinus vertelt: "De stemmen vloeiden in mijn oren, de waarheid vatte post in mijn hart, en ik overvloeide van heilig liefde-vuur en was gelukkig."

Wij kunnen er ons dan ook een voorstelling van maken, wat een machtige indruk er gewekt werd in de harten, toen het statige, goddelike "Te Deum laudamus" van Ambrosius voor het eerst door de gewelven van de Kathedraal van Milaan ruiste!

Doch was er sprake van "aren lezen" in de kerk van Israël, zelfs in die van de apostelen en die van de eerste eeuwen der Christelike Kerk, in de dagen van de Kerk-Hervorming was het een oogst van volle garven. Het hart van Gods volk was vol en brandend van verwachting van komende dingen, en men zong!

Menig schoon lied is geboren in de dagen van druk en vervolging, in de dagen van grote verwachtingen. Als er één ding is, waarvan ik innig spijt heb, dan is het dit: dat we niet bezitten een nauwkeurige Geschiedenis van het ontstaan of aanleidende oorzaak van de mooie gezangen in onze Gezangbundel. Het zou een kostbare schat zijn voor de gemeente, wanneer de geschiedenissen van het ontstaan van zovele mooie gezangen—tolken van dankbare of lijdende harten—als een aanhangsel in onze Gezangbundel konden worden geplaatst. Ik wonder of de Hervormde Kerk in Nederland niet zoiets zou willen ondernemen! Menig heerlike gebedsverhoring, in dagen van druk en van kruis, was de aanleiding tot het dichten van sommige onzer kerkliederen. Zo heb ik ergens gelezen, dat de dichter van het lied, waarnaar Gezang 12 in onze Gezangbundel is gemaakt—Gellert—juist uit grote benauwdheid van armoede en honger zelfs geholpen was, op wonderbare wijze, toen hij dat schoon, hartroerend, christelik danklied schreef, als diep-bewogen dankzegging voor de zorg van een trouwe Hemelse Vader, die nooit de zijnen begeeft of verlaat.

Zo belijdt Rist dat zijn 600 liederen uit hem geperst zijn "door het kruis"!

Elk land en elk volk heeft zijn eigen godsdienst-dichters gehad; en machtig was altijd de invloed van het lied in de vergaderingen der gelovigen. Een Wesley, en zelfs een Moody met zijn Sankey, zou nooit zulk een groot werk hebben kunnen doen, was het niet door de invloed van het Kerklied. Doch het volk, dat hier, zoals op menig ander terrein, op het voorpunt staat, is het Duitse volk, en vooral in de dagen van de Hervorming: menig martelaar stierf op de brandstapel in verre landen met Luthers: "Een vaste Burg is onze God" op de lippen. Want van alle Kerkliederen der Hervorming was dit machtig lied, gelijk zijn schrijver—Martin Luther—in waarheid de "slogan" in de strijd. Het is gelijk Carlyle daarvan zegt: "Een geluid van een avalanche der Alpen, of het eerste rommelen van een aardbeving", en Heine noemt het: "de Marseillaise der Reformatie"!

Luther schreef in het geheel 37 liederen, sommige vertalingen, gelijk "Een vaste Burg is onze God," een parafrasëring is van Psalm 46. Uit deze liederen zijn vooral drie van grote invloed geweest. Een voor Kerstfeest: "Vom Himmel hoch da komm ich her" bezit een innige tederheid. Van een ander: "Nun freuet euch, lieben Christen g'mein", wordt gezegd, dat het vele bekeringen heeft bewerkstelligd.

De invloed van "Een vaste Burg" is reeds genoemd en overal bekend. Doch wij kunnen ons in deze dagen—400 jaar later—nauweliks een voorstelling maken van de machtige invloed van deze liederen op de harten der mensen. Coleridge zegt: "dat Luther net zoveel voor de Hervorming heeft gedaan door zijn liederen, als door zijn Bijbelvertaling." Doch al moeten wij erkennen, dat er hyperbolie is in dit laatste gezegde, zo blijft toch het feit staan, dat deze liederen een onbegrijpelike macht uitoefenden. Zij werden overal gezongen: in de straten, in de velden, zowel als in de kerken en op de werkplaatsen —ja in de palijzen—door kinderen in de hut en door martelaars op de brandstapel.

Ik weet niet precies, bij welke gelegenheid het beroemde: "Een vaste Burg" geschreven is, doch ik heb een sterk vermoeden, dat het geschied is tijdens Luthers verblijf op de Wartburg, na de grote daad van Worms, alwaar hij belijdenis van zijn geloof heeft afgelegd, niet alleen voor de legaat van de Paus, maar ook voor Keizer en Rijk. En als deze vermoeding juist is, dan hebben zeker de dikke en sterke muren van de Wartburg, afgezien van de inspiratie van zijn tekst—Psalm 46—hem doen denken aan de Bescherming, die God is voor de Zijnen. Zulk een muur, zulk een veilige Burg en Bescherming is God voor de Zijnen, wanneer vijanden brallen en duivelen woeden.

Ik geef hier twee verzen uit dat lied—eerste en laatste—zoals het gevonden wordt in de nieuwe Gezangbundel No. 264:—

"Een vaste burg is onze God,
"Een toevlucht voor de zijnen!
"Al drukt het leed, al dreigt het lot,
"Hij doet zijn hulp verschijnen!
"De vijand rukt vast aan
"Met opgestoken vaan:
"Hij draagt zijn rusting nog
"Van gruwel en bedrog
"Maar zal als kaf verdwijnen!

"Gods woord houdt stand in eeuwigheid,
"En zal geen duimbreed wijken,
"Beef, Satan! Hij, die ons geleidt,
"Zal u de vaan doen strijken!
"Delf vrouw en kind'ren 't graf,
"Neem goed en bloed ons af,
"Het brengt u geen gewin:
"Wij gaan ten hemel in,
"En erven koninkrijken!"

Wanneer we echter spreken over Kerkliederen, is het nodig daarop te wijzen, dat het godsdienstig lied geboren wordt in het hart van een toegewijde gemeente, een strijdende kerk, een levend Christendom. In dagen van afval en ongeloof zwijgt de Christelike duive in het hart van Gods volk: dan treurt zij, de "Jonath Elem Rechokim"—("duive van verre terpentijnbomen.")

Ik ga eindigen, doch slechts nog een laatste opmerking: Hoe staat het met onze Kerken in Zuid-Afrika, ten opzicht van het Kerklied?

Het antwoord zal altijd tweeledig zijn: want sommige onder ons menen, dat wij alleen bij de oude Psalmen en Gezangen moeten blijven, als de enig geinspireerde liederen van alle tijd in de Kerk van Christus op aarde.

En deze mensen moeten noodwendig antwoorden, dat het goed gaat met ons Kerkgezang, al kan menige gemeente nauweliks een dozijn Psalmen of Gezangen uit de gehele bundel zingen, en dat nog vaak vals.

Anderen echter, die menen, ja zelfs overtuigd zijn, dat de geest van Christus in alle eeuw werkt in de harten van zijn gelovigen, zodat in de 20ste eeuw evengoed een heilig lied kan worden geschreven, als in de dagen, toen David zulks deed achter de schapen, die zullen met smarte en droefheid antwoorden, dat Gods Kerk juist nu bij ons zeer arm is aan geestelike poëzie.

In waarheid, dat zij maar altijd hier in Zuid-Afrika arm was in die richting, zodat een Afrikaans Godsdienstig, geestelik, lied een zeldzaamheid is!

Laat dit echter duidelik zijn en goed verstaan worden, dat men niet een Kerklied kan schrijven of laten schrijven, wanneer de Synode daartoe daartoe een besluit neemt, gelijk geschiedt met een wets-artikel, of zelfs een stuk "liturgie."

Neen, de dichter is zulks bij de gratie Gods, en bij uitstek is de geestelike dichter dit, de dichter van Kerkliederen. Hij kan alleen schrijven, wanneer de Geest hem aanspoort en inspireert, wanneer zijn hart vol is, in één woord, wanneer de Geest van God werkt in de gemeente, en ook hem roert tot een heilig lied.

Daarom toont dit gemis aan geestelike liederen, als een hoogwaterpaal, juist aan onze diepe geestelike armoede in deze tijd. Daarom, laat ons bidden, niet alleen om een nieuw lied, dat wij de Heer mogen zingen, maar om meer geloof, meer

toewijding, meer heiligheid, niet alleen in eigen hart en leven, maar in de boezem van de gemeente van de Kerk des Heren in Zuid-Afrika!

J. K.

Noot van den Redacteur!—Het beroemde Gezang, "Een vaste Burg is onze God," is niet door Luther opgesteld te Oppenheim op zijn reis naar Worms, zoals beweerd wordt, maar op den Ehrenburg, gedurende den Rijksdag te Augsburg, die 11 November 1530, was samengekomen.

Ter Haar Kerk-Hervorming, 1e dl., bladz. 271.

LUTHER EN DE DUITSCHE BIJBEL.

Nadat Elia de Baalspriesters op Karmel had gedood en door zijn gebed regen had verkregen van God, na drie jarige droogte, vluchtte hij naar de woestijn, moedeloos en zielskrank ten doode toe.

Iets dergelijks gebeurde met Luther nadat hij Worms had verlaten: daar had hij zijn van ongeschokt geloof getuigend woord: "Hier sta ik: ik kan niet anders; God helpe mij; Amen," gesproken, en daardoor Keizer Karels ongenoegen zich op den hals gehaald, die dit toonde door den Rijksban over hem uit te spreken. Voor het oogenblik was hij dus in Duitsland niet veilig meer, en daarom had de keurvorst van Saksen hem voor een tijd van zijn vrijheid beroofd. Van Worms naar Wittenberg reizend, bij het Thuringer woud gekomen, werd zijn wagen door een troep van vijf gewapende ruiters overvallen en hij zelf langs vele onwegen gebracht naar een oud kasteel, den Wartburg, waar hij als Jonker George opgepast, rustig een tijd lang doorbracht. Een zoo levendige en werkzame geest kan echter niet zoovele maanden in ledigheid doorbrengen.

Het groote werk, dat Luther gedurende zijn verblijf op den Wartburg (Mei 1521—Mei 1522) begon was de overzetting van den Bijbel uit de oorspronkelijke Grieksche en Hebreeuwsche talen in het Duitsch.

Men meene niet, dat er voor Luther geene vertalingen van den Bijbel bestonden. Er waren reeds drie verschenen—in 1477, in 1490, en in 1518—na de uitvinding van de boekdrukkunst, doch allen waren zeer gebrekkig, onverstaanbaar duur en gemaakt naar de toen alleen gebruikte en door de Roomsche kerk als de eenig ware aangenomen Latijnsche overzetting.

Evenmin meene men, dat Luther de gehele Bijbel op den Wartburg vertaald heeft. Dat was onmogelijk. Het vertalen van den geheelen Bijbel is een reuzenwerk, dat één man niet kan doen, die daarbij ook nog zooveel ander werk te doen had en zooveel strijd te voeren als Luther. In 1522 begonnen is de geheele Bijbel, Oud en Nieuw Testament eerst voltooid in 1534, en is de Hervormer daarin geholpen door Melanchton, Bugenhagen, Jonas, Crusiger en Aurozallus, die een collegium bibluum (bijbelsch gezelschap) vormden en wekelijks bijeen kwamen om moeielijke plaatsen te bespreken.

Voordat Luther met de eigenlijke Bijbelvertaling begon had hij reeds de zeven boetpsalmen (Ps. 6, 32, 38, 51, 102, 130, 153) overgezet; ook andere stukken, o.a. de lofzang van Maria (Lucas 1) waren door hem bewerkt.

Wat Luther tot de overzetting van den Bijbel heeft gebracht, was de verbazende onkunde onder het volk. Romes priesters toch, zelf dom en onwetend, hadden niets gedaan om het volk op te heffen. Indien het maar naar de kerk kwam, biechtte en geld gaf was het genoeg. Aan prediking des Woords was nooit iets gedaan. De dienst was geheel in de Latijnsche taal. Zou ooit het Duitsche volk een volk worden, zou ooit het Christendom zijn invloed op het leven der natiën doen gevoelen, dan moest ieder den Bijbel in zijn eigen taal kunnen lezen. Dit grondbeginsel der Hervorming heeft Luther in profetischen geest gezien en doorgevoerd. Wanneer wij dan ook als geloovigen naar de bewijzen van het Godsbestuur vragen moeten wij ook in des Hervormers gedwongen verblijf op den Wartburg Gods hand zien, welke daardoor aan hem de noodige rust en kalmte gaf om dit werk te beginnen en althans, voor zooverre het Nieuwe Testament betreft, te voltooien.

Luthers Bijbelvertaling is echt Duitsch. Zij onderscheidt zich daarin van de Hollandsche, die nauwkeuriger de grondtekst weergeeft, maar dan ook zwaarder van gang is, dat de Hervormer getracht heeft de Israeliët niet Hebreeuwsch en Paulus niet Grieksch in Duitsche woorden te laten spreken, maar eenvoudig verstaanbaar Duitsch. Deze vertaling is gewijd, krachtig, vol zalving, fijn van gevoel, in de keuze der woorden, rond van stijl, natuurlijk, eenvoudig. Maar dit te kunnen doen, kost verbazende moeite. Luther zelf schrijft aan een vriend: Ach God, welk een moeielijk en verdrietig werk is het, de Hebreeuwsche schrijvers Duitsch te laten spreken: Ik ben aan het boek van Job met meester Philip (Melanchthon) en Aurozallus zoo bezig, dat wij soms in drie dagen geen vier regels voltooien.

Hoe echt Duitsch gemoedelijk klinkt zijne vertaling: Maria vol genade, vertaalt hij "gij lieftallige," eigenlijk had ik moeten zeggen: "lieve Maria." Hij schrijft niet mannen broeders, maar: "lieve Broeders."

Om in de Openbaring van Johannes (Hfdst. 21) de juiste namen der edelgesteenten te geven, vraagt hij om die steenen uit de schatkamer van zijn vorst te mogen zien. Wil hij de vertaling geven van de namen der deelen der offerdieren, dan gaat hij naar een slachthuis, laat een schaap dooden en vraagt naar de naam van elk lichaamsdeel.

Groot was de invloed van deze overzetting op het geestelijk, huiselijk en maatschappelijk leven der Duitsche natie. De Hervormer van den godsdienst is tevens de vormer der Duitsche taal geworden, en ook in latere eeuwen de bewerker der Duitsche eenheid. Door den Bijbel in de landstaal aan zijn volk te geven heeft Luther ook de geestelijke en zedelijke gedaante van zijn volk veranderd, want Gods Woord wekt bekeering der harten en verandering van zeden en gewoonten. Wel was dit niet aanstonds duidelijk zichtbaar, maar de latere geslachten in de Schriften onderwezen.

Een sterk bewijs voor den invloed, die de vertaling op de Duitsche natie gehad heeft, en die elke overzetting heeft op welk volk dan ook, is wel de haat en afkeer, met welke Rome en haar strijders dit werk hebben ontvangen.

Cochlacus, een tijdgenoot van Luther klaag bitter, dat niet slechts alle geleerden, maar ook aankomende leerlingen en vrouwen, hierdoor zich de H. Schriften zoo eigen gemaakt hebben in korten tijd, dat zij ervaren Godgeleerden tot zwijgen gebracht hebben, die zich uit den mond dezer ongeleerden menig hard en verwijtend woord moesten laten welgevallen.

Rome heeft dan ook het lezen des Bijbels in de landstaal behalve haar eigen, verknoeide overzetting verboden en een harer pausen heeft in de vorige eeuw de Bijbelgenootschappen in den ban gedaan.

Vrijheid om den Bijbel te lezen en te onderzoeken is dan ook een der zegeningen der Hervorming: haar te kunnen lezen in eigen moedertaal een der heerlijkste vruchten. Te betreuren is het zeker, dat in onze dagen die zegen niet beter op prijs wordt gesteld: oorzaak van droefheid, dat Gods Woord niet geheel het nationale leven, in den staat, op de school, in huis doordringt.

Wie een volk zijn Bijbel ontrooft, of zijn gezag ondermijnt helpt mede aan den zedeliken, geestelijken ondergang: wie in huis zijn Bijbel niet leest stelt zich bloot aan het gevaar van achteruitgang op elk levens gebied.

Wanneer op dit 400 jarig gedenkfeest der Hervorming de geloovigen zich zullen opmaken tot danken en bidden, laat dan deze eene bede vooral opgezonden worden tot den God en Vader van onzen Heer Jezus Christus:

O, leer mij Uw Woord boven alles verstaan:
Het blauw van den hemel mag kwijnen,
Het groen dezer aard' eens in vlammen vergaan:
Geen tittel Uws Woords zal verdwijnen.

(Ten Kate.)

JAC. van BELKUM.

VOOR DE ZONDAGSCHOOL.

28 October 1917. Te Lezen: Genesis 31 en 32.

JACOB TREKT WEG VAN LABAN.

Als Jacob 20 jaren bij Laban geweest is, en rijk geworden in vee, in dienstknechten, in geld, een groote familie had, wordt Laban zijn schoonvader jaloers, vs. 1: nu geeft God hem bevel terug te keeren naar Kanaän. Hij bespreekt dit met Rachel en Lea, die bereid zijn met hem weg te trekken, die hij doet gevoelen dat hij niet zich zelven rijk heeft gemaakt, maar God, die zijne belofte aan hem heeft gehouden.

Jacob gaat heimelijk weg, wat af te keuren is. Eerst na drie dagen hoort Laban van dat heengaan, is toornig en wil hem met geweld terug brengen. God verschijnt hem evenwel in een droom en zegt hem, aan Jacob goed, noch kwaad te doen. Hij haald Jacob in op het gebergte Gilead nabij den Jordaan. Hij verwijt hem zijn heimelik heengaan, maar toch scheiden zij in vrede.

Alleen vraagt hij naar zijne huisgoden (terafim, waarschijnlijk kleine beeldjes van menschen, toovermiddelen gebruikt om ziekten of tegenspoed af te keeren) welke Rachel gestolen had. Zij doet dus zich kennen als een bijgeloovige vrouw. Laban vindt ze evenwel niet, en dit geeft Jacob aanleiding zijn schoonvader's hebzucht in 't licht te stellen en zijn geloof in Gods leiding en zegen te erkennen. Zij bouwen een steenhoop: noemen die Mizpah, maken een maaltijd en Laban groet zijne dochters.

Jacob trekt verder, maar vreest voor zijn broeder Ezau, die hem met vier honderd mannen tegemoet trekt, wat zijn vrees zeer vermeerdert. Hij handelt nu ook weer listig, door zijn vee en familie te verdeelen om zich uit Esau's hand te redden.

Doch in zijn angst bidt hij tot God. Hij erkent Gods weldadigheid en trouw en vraagt om verlos ing uit Ezau's hand.

De ontmoeting met een leger Gods bij Mahanaim (twee legers) heeft hem reeds kunnen overtuigen, dat God met hem was.

De avond voor de ontmoeting met Ezau blijft Jacob alleen in 't veld. Daar had hij een worsteling, den ganschen nacht door met een vreemdeling: deze kan Jacob niet overwinnen.

Wij hebben hier de bekeering van Jacob en de verzekering van Gods zijde, dat Jacob gezegend zou zijn. Pniël beteekent: aangezicht Gods of, ik heb God gezien). Jacobs naam wordt veranderd in Israël.

De ontmoeting met Ezau loopt zeer gunstig af: de broeders verzoenen zich. Ezau keert terug naar Edom, Jacob trekt verder tot Sichem, en de broeders begraven later hun vader.

Te Bethel bouwt Jacob een altaar en vervult zijne belofte gedaan op zijn vlucht naar Laban. Rachel sterft bij de geboorte van Benjamin en wordt bij Bethlehem begraven.

---

4 November 1917. Te Lezen: Genesis 37.

Al is Jacob een kind Gods en wordt hij gezegend, de beproevingen en het verdriet nemen geen einde. In zijn huis is onvrede en twist. Geen wonder! de veelwijverij is een wortel van veel kwaad en verdriet.

De oneenigheid onder Jacobs zonen is niet alleen toe te schrijven aan hun verschillende karakters, maar vooral aan de onderlinge jaloezie ook der vrouwen en hunne kinderen.

Jozefs droomen, zoowel als de onverstandige bevoorrechting van dien zoon van Rachel zijn aanleiding tot de misdaad der broeders. Jozef zelf toont in die droomen een zekere hoogmoed. Toch heeft God door die droomen willen te kennen geven, wat Hij met Jozef wilde doen, al was dit nu nog verborgen.

Zoolang zij bij hun vader zijn, weten zij hun boosheid te verbergen. Als Jozef, op bevel zijns vaders hen opzoekt bij Dothan koelen zij hun haat, en zonder te denken aan het verdriet dat zij hun ouden vader aandoen, mishandelen zij hem, en om geen broedermoord te begaan, verkoopen zij hem aan Midianieten, kooplieden (onze Arabieren of koelies), die hem naar Egijpte voeren en weer verkoopen aan Potifar. God wil Jozef verhoogen, maar vernedert hem eerst. Hij moet eerst leeren dienen om later te kunnen heerschen.

Hun misdaad bedekken zij met den leugen dat een wild dier Jozef verscheurd heeft en zijn vader treurt langen tijd. Zoo is de éene zonde de moeder der volgende. Haat, vernedering, leugen.

November 11, 1917. Te Lezen: Genesis 39-41.

JOZEF IN EGIJPTE.

De Midianieten brengen Jozef naar Egijpte en verkoopen hem daar als slaaf. Welk een vernedering voor hem, de zoon van den rijken Jacob, nu een slaaf.

God waakt over hem en zorgt dat hij in huis komt bij een rijk man, Potifar, de overste van Pharao (koning, niet eigen naam, maar ambtsman), die spoedig ziet, dat hij een trouw, eerlijk en bekwaam man is en hem opzichter maakt over al zijn huis. Dat is het loon van eerlijke trouw bij Jozef, die geen misbruik maakt van zijn's meesters goedheid.

Over Jozef komt verleiding door zijn's meesters vrouw. Hij weerstaat door Gods genade die verleiding en zegt: "h o e z o u i k z o o g r o o t e e n k w a a d d o e n e n z o n d i g e n t e g e n G o d." Jozef noemt dus dit kwaad, zonde tegen God. Indien onze jonge menschen dit wat meer bedachten, zouden ze minder kwaad doen.

Potifar wordt toornig en werpt Jozef in de gevangenis. Hij behandelt Jozef nog al genadig, daar hij hem niet doodt. Nog een diepere vernedering voor Jozef! maar God was met hem. Ook in de gevangenis bewaart hem zijn Heer en zorgt voor hem, zoodat ook daar zijn trouw weer aan 't licht komt en gebruikt wordt hem ten goede.

In de gevangenis kan Jozef aan twee mannen een groote dienst doen. Daar komen ook de Overste (het hoofd) van de schenkers (de mannen die moesten zorgen voor Pharao's wijn) van de bakkers (die zorgden voor des konings spijzen). Zij waren onder een groote beschuldiging van zonde tegen den koning. Deze beide droomen, wonderlijke droomen, die ze niet verstaan en er is ook niemand die ze hen kan verklaren, maken hen bedroefd. Jozef voorspelt den schenker dat hij vrij zal komen, den bakker dat hij zal gehangen worden in drie dagen. (Drie ranken, drie korven—drie dagen). Hij vraagt den schenker voor hem te spreken bij Pharao, opdat hij uit de gevangenis mag komen, waar hij geheel onschuldig is. De schenker belooft het wel, maar vergeet het: dat is de mensch en de groote mensch.

Na twee jaren droomt ook Pharao, van zeven volle en zeven magere koeien, van zeven volle en zeven bagere jaren, die groeien verslinden en mager blij-

ven. Ook deze droomen kan niemand uitleggen. God bewaart dit werk voor Jozef, wiens proeftijd van lijden en vernedering voorbij is. Jozef wordt voor den koning geroepen, verklaart de droomen (rivier, bron van vruchtbaarheid, vee, koren, producten van 't land, zeven koeien en aren, zeven jaren vette koeien en aren, volop jaren, magere koeien en aren schaarse jaren en gebrek), en wordt onderkoning, omdat de koning ziet, dat hij een verstandig man is.

Jozef bestuurt nu de zaken van Egypte, verzamelt koren, bouwt schuren. Hij krijgt een hoogen rang, wordt een man van aanzien, trouwt Asnath, een priesters dochter, die hem twee kinderen schenkt (Manasse en Ephraim), en wordt in den priesterstand opgenomen. Zoo beloont God zijn trouw, gehoorzaamheid en geduld.

---

18 November 1917. Te Lezen: Genesis 42.

JOZEF ONDERKONING IN EGIJPTE.

De broeders komen thuis, verdrietig over hun reis, het geld en de behandeling. Jacob is toornig en zegt Benjamin niet te zullen laten gaan. Maar de honger kwelt, en Benjamin gaat ook. Nu is Jozef zeer vriendelijk, geeft aan de broeders een maaltijd waarbij Benjamin vijf maal zooveel krijgt als de anderen. Als hij ze laat heengaan, moet zijn zilveren drinkbeker in den zak van Benjamin gedaan worden: de broeders hiervan niets wetend worden nagejaagd, de beker gevonden, moeten terugkeeren en Benjamin wordt als dief behandeld. Wanneer Jozef hen nu genoeg heeft uitgevonden, maakt hij zich bekend, is zeer vriendelijk en zegt, dat zij moeten komen in Egypte met vader en de familie, belooft hun Goosen, stuurt een reiswagen voor den ouden vader en voedsel voor de reis.

Als Jacob hoort dat Jozef nog leeft is hij bereid naar Egypte te gaan, ontmoet zijn zoon en is zeer verblijd. Zoo heeft God hen geleid: en bewaard, opdat zij tot een volk zou worden.

De Scriba van de Algemeene Kerkvergadering heeft de eer aan alle afgevaardigden naar de vergadering te Pretoria op 20 November 1917 te berichten, dat sedert 1 November zoolang de oorlog voortduurt, geene Concessie reiskaarten door den Spoorweg meer worden verschaft. De afgevaardigden moeten dus volle reisgeld betalen.

De Scriba,

JAC. van BELKUM.

Heidelberg, 24 Oct. 1917.

OFFICIEELE BERICHTEN.

De Redactie van de Courant maakt bekend dat het nummer van 15 October later verschijnt, omdat het geheel aan de herdenking der Hervorming is gewijd. Wanneer leden der kerk of kerkeraden niet naar de kerk kunnen gaan, wordt aanbevolen dat zij in hun godsdienst Zondag, 4 November, de preek lezen en andere stukken die er in opgenomen zijn.

Enkele losse nummers zijn nog verkrijgbaar tegen 1s. per exemplaar. DE REDACTIE.

Al die verslagen van kerkvieringen, ingezonden stukken, enz. blijven overstaan tot het volgende nummer.

De Scriba van den Algemene Kerkvergadering heeft de eer bekend te stellen, dat de Commissie aanbeveelt aan al de leeraren om op Zondag, 28 October, of 4 November a.s., te prediken over de Kerk-Hervorming in 1517 begonnen, of wanneer dit mogelijk is met andere zusterkerken gemeenschappelijk dit feest te vieren op een dier dagen. Ook de kerkeraden, die op 23 October of 4 November in hunne wijken dienst houden wordt aanbevelen aan die groote gebeurtenis te denken en zoo mogelijk òf zelf òf door een ander bevoegd persoon de geschiedenis van 31 October 1517 in herinnering te brengen.

Gaarne ontvangt de Redacteur mededeelingen en verslagen omtrent de gehouden feesten in verband met de herdenking der Hervorming.

De Scriba van de Algemeene Kerkvergadering heeft de eer mits dezen bekend te maken, dat de buitengewone vergadering, wegens de feesten van de 400-jarige gedenkdag der Hervorming is uitgesteld tot Dinsdag, 20 November e. k. v. m 10 uur te Pretoria.

JAC. van BELKUM, Scriba.

De Scriba van de Algemeene Kerkvergadering heeft de eer bekend te maken dat bij hem te verkrijgen zijn:

De Wetten gedrukt in 1917 tegen 1s. per exemplaar.

Dat hij zoo spoedig mogelijk opgave verzoekt van het aantal Almanakken, die elke kerkeraad wil bestellen. Wegens de dikte van het boekje en de groote onkosten van het drukken, kosten ze dit jaar 1s. per exemplaar.

Ook verzoekt hij zoo spoedig mogelijk opgave hoeveel Zondagschool boekjes voor 1918 elke kerkeraad noodig heeft. Ze kosten 10 boekjes voor 1s. 6d., 100 voor 15s.